

مفهوم شفاعت در اندیشه شیعی

مجتبی روحانی زاده^۱

چکیده

کلیدواژه ها:

مقدمه

( )

( )

« » « » « » « »
« » « » « » « »

( ) .

نظرات دانشمندان شیعی

۱. شیخ مفید ( )

( ) ( )

« »

( )

( )

( ) .

( ) :

( ) .

(

۲. شیخ طوسی

: ( ) (...)

( )

( ) .

۳. طبرسی

( )

( )

( )

( ) .

۴. خواجه نصیرالدین طوسی

( ) .

۵. علامه حلی

( )

:

( ) ( ) امید است که پروردگارت تو را به مقام

پسندیده ای برسانی.

( ) .

« »

۶. فاضل مقداد

( )

:

(

(

):

( ) (

( ) .

۷. علامه طباطبایی

( ) (...) :

( ) .

« » :

« »

( ) .

( ) .

:

:

) .

» (

» ( ) «.

( ) :

. . . . .

( ) «.

» :

( ) «.

دیدگاه معتزله و خوارج در مورد شفاعت

ادله نقلی در اثبات شفاعت

:

الف) آیات

...)

(

( )

(...)

) .

) .

( )

(...)

...)

ب) روایات

: ( )

( ) .

شفاعت خود را برای گناهکاران امّتم که مرتکب گناهان بزرگ شده اند نگاه داشته ام.

( ) :

قال رسول الله ( ) :

( ) .

رسول خدا ( ) فرمود: هنگامی که در مقام محمود (مقام شفاعت) قرار گیرم، برای افرادی

از امّتم که مرتکب گناهان بزرگ شده اند، شفاعت می کنم و خدای متعال شفاعتم را درباره آنان

می پذیرد. به خدا سوگند، برای کسانی که ذریه و فرزندان مرا آزار کرده باشند شفاعت نمی کنم.

( ) :

( ) . :

هر کس سه چیز را انکار کند از شیعیان ما نیست: معراج، سؤال قبر و شفاعت.

( ) ( ) :

( ) .

کسی که شفاعت رسول خدا ( ) را تکذیب کند و به آن اعتقاد نداشته باشد شفاعت آن

حضرت به او نمی رسد.

ادله عقلی در اثبات شفاعت

:

مغفرت الهی، مانند هر رحمت دیگر، دارای نظام و قانون است... امکان ندارد هیچ يك از جریان های رحمت پروردگار بدون نظام انجام گیرد. به همین دلیل، مغفرت پروردگار هم باید از طریق نفوس کملین و ارواح بزرگ انبیاء و اولیاء به گناهکاران برسد و این لازمه نظام داشتن جهان است. اگر فرضاً هیچ دلیلی نقلی بر شفاعت در دست نبود ناچار بودیم از راه عقل و براهین قاطعی، از قبیل برهان امکان اشرف و نظام داشتن هستی، به آن قائل شویم. وقتی که کسی وجود مغفرت خدا را بپذیرد، مبانی محکم عقل او را ناچار می سازد که بگوید جریان مغفرت باید از مجرای يك عقل کلی یا نفس کلی یعنی عقل و نفسی که دارای مقام ولایت کلیه الهیه است صورت گیرد. امکان ندارد که فیض الهی بیرون از قانون و حساب به موجودات برسد؛ ولی خوشبختانه قرآن کریم در این جا نیز رهبری فرموده است، با ضمیمه کردن روایات اسلامی، خصوصاً با توجه به آن چه در روایات معتبر و شامخ شیعه در باب ولایت کلیه رسول خدا و ائمه اطهار و مراتب ولایت در طبقات پایین تر اهل ایمان رسیده است، چنین استنباط می کنیم که وسیله مغفرت تنها يك روح کلی نیست، بلکه نفوس کلیه و جزئیة بشری با اختلاف مراتبی که دارند هر کدام سهمی از شفاعت دارند و این یکی از مهمترین معارف اسلام و قرآن است که تنها در

مذهب مقدّس شیعه به وسیله ائمه اطهار و شاگردان مکتب آنها خوب توضیح داده شده است. لهذا از افتخارات این مذهب شمرده می شود. (

شبهات شفاعت

:

اشکال اول

:

:

....

:

( )

اشکال دوم

:

):

( ) (

:

:

( ) .

برداشت های غلط از مفهوم شفاعت

( )

:

***

:

***

( )

:

حقیقت این است که شفاعت اقسامی دارد که برخی از آنها نادرست و ظالمانه است و در دستگاه الهی وجود ندارد؛ ولی برخی صحیح و عادلانه است و وجود دارد.

شفاعتِ غلط، برهم زننده قانون و ضد آن است؛ ولی شفاعتِ صحیح، حافظ و تأییدکننده قانون است. شفاعتِ غلط، آن است که کسی بخواهد از راه پارتی بازی جلوی اجرای قانون را بگیرد. بر حسب چنین تصویری از شفاعت، مجرم برخلاف خواست قانون گذار و برخلاف هدف قوانین اقدام می کند و از راه توسل به پارتی بر اراده قانون گذار و هدف قانون چیره می گردد. این گونه شفاعت در دنیا، ظلم است و در آخرت، غیرممکن. ایرادهایی که بر شفاعت می شود بر همین قسم از شفاعت وارد است و این همان است که قرآن کریم آن را نفی فرموده است.

شفاعتِ صحیح، نوعی دیگر از شفاعت است که در آن استثناء و تبعیض وجود دارد و نه نقض قوانین که مستلزم غلبه بر اراده قانون گذار است و قرآن این نوع شفاعت را صریحاً تأکید کرده است.

نوع نادرست شفاعت که به دلیل عقلی و نقلی مردود شناخته شده است این است که گناهکار بتواند وسیله ای برانگیزد و به توسط آن از نفوذ حکم الهی جلوگیری کند. بسیاری از عوام مردم، شفاعت انبیاء و ائمه ( ) را چنین می پندارند که پیغمبر اکرم ( ) و امیرالمؤمنین ( ) و حضرت زهرا ( ) و ائمه اطهار ( )، خصوصاً امام حسین ( ) متنفذهایی هستند

که در دستگاه خدا اعمال نفوذ می کنند و اراده خدا را تغییر می دهند و قانون را نقض می کنند.

اعرابِ زمان جاهلیت نیز درباره بت هایی که شریک خدا قرار می دادند همین تصور را داشتند. آنان می گفتند که آفرینش منحصرأ در دست خداست و کسی با او در این کار شریک نیست، ولی در اداره

جهان بت ها با او شرک دارند. شرک اعراب جاهلیت، شرک در خالق نبود، شرک در رب بود. مشرکین که می پنداشتند ربوبیت جهان بین خدا و غیر خدا تقسیم شده است، بر خود لازم نمی دانستند که درصدد جلب رضا و خشنودی الله باشند، می گفتند می توان با قربانی ها و پرستش هایی که در برابر بت ها انجام می دهیم رضایت رب های دیگر را به دست آوریم و نظر موافق آنها را جلب کنیم، هر چند مخالف رضای الله باشد؛ اگر رضایت اینها را کسب کنیم آنها خودشان به نحوی کار را در نزد الله حل می کنند.

اگر در میان مسلمانان هم کسی گمان کند که تحصیل رضا و خشنودی خدای متعال، راهی دارد و تحصیل رضا و خشنودی فرضاً امام حسین ( )، راهی دیگر دارد و هر يك از این دو جداگانه ممکن است سعادت انسان را تأمین کند دچار ضلالت بزرگی شده است. در این پندار غلط، چنین گفته می شود که خدا با چیزهایی راضی می شود و امام حسین ( ) با چیزهایی دیگر؛ خدا با انجام دادن واجبات مانند نماز، روزه، حج، جهاد، زکات، راستی، درستی، خدمت به خلق، برّ به والدین و امثال اینها و با ترك گناهان از قبیل دروغ، ظلم و... راضی می گردد، ولی امام حسین ( ) با این کارها کاری ندارد، رضای او در این است که مثلاً برای فرزند جوانش علی اکبر گریه و یا لا اقل تباکی کنیم. حساب امام حسین ( ) از حساب خدا جداست. به دنبال این تقسیم، چنین نتیجه گرفته می شود که تحصیل رضای خدا دشوار است؛ زیرا باید کارهای زیادی انجام داد تا او راضی گردد؛ ولی تحصیل خشنودی امام حسین ( ) سهل است، فقط گریه کردن و سینه زدن و زمانی که خشنودی امام حسین ( ) حاصل گردد او در دستگاه خدا نفوذ دارد، شفاعت می کند و کارها را درست می کند. این چنین تصویری از شفاعت نه تنها باطل و نادرست است، بلکه شرک در ربوبیت است.

( )

نقد دیدگاه اهل سنت درباره شفاعت

( )

« »

( )

( ) :

:

:

:

۱. درخواست شفاعت، شرك است.

( )

( )

:

« »

)

(

( )

( )

« »

« »

)

(

۲. شرکت بیت پرستان، به سبب طلب شفاعت آنان از بیت ها بود.

( ) :

(

:

۳. درخواست حاجت از غیر خدا، حرام است.

( ) ( ) :

« »

:

( ) :

۴. درخواست شفاعت از مرده، لغو است.

!

:

)

( ) (

):

( )

( ) (

( )

( ) !

« » « » « »

۵. قرآن مردگان را غیرقابل تفهیم اعلام می کند.

):

( ) (

( )

:

( ) .

:

آیات و روایاتی که درباره شفاعت وارد شده، از آیات متشابه است. روش گذشتگان در این نوع مسائل این است که به آن ایمان بیاورند، هر چند به حقیقت آن آگاه نباشند. شفاعت، امتیازی است که خداوند به برخی از بندگان خود می دهد. به طور مسلم، حقیقت شفاعت در آخرت با شفاعتی که در میان ما رواج دارد تفاوت کلی دارد. بسیاری از علما، حقیقت شفاعت را چنین تصور می کنند که خدا دعای شفیع را در حق کسانی که مورد شفاعت قرار می گیرند، می پذیرد. حقیقت شفاعت این نیست که اراده ازلی خدا در پرتو شفاعت شفیع دگرگون گردد، بلکه همان اراده ازلی پس از دعای شفیع تنفیذ می شود. (

)

:

مقصود از شفاعت این است که از خداوند برای مردم خیر طلب کنیم. در حقیقت، شفاعت نوعی دعای استجابت شده است.

بخش بزرگ این شفاعت مربوط به سرور ما پیامبر خدا ( ) است. او از خدا می خواهد که

در میان مردم حکم و داوری کند تا از وحشت محشر کاسته شود. در این موقع، خداوند دعای او را

مستجاب می کند. ( )

نتیجه

:

منابع

( )

: